

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Den christne Tro og den christelige Lærdom

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Den christne Tro og den christelige Lærdom", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/catalog/gv-1859_1253-txt-shoot-idm103/facsimile.pdf (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Kirkelig Samler.

Tidskrift til kristelig Oplysning.

Samlet og udgivet

af

Chr. M. Kragballe,
Cand. theol.

5te Bind.

Grundtvig-Biblioteket
i
Vartov

Kjøbenhavn.

E. C. Døerfers Forlag.

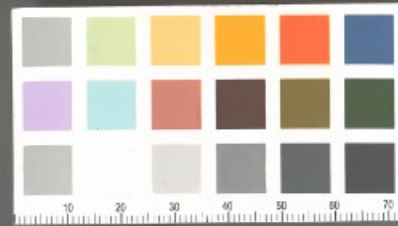
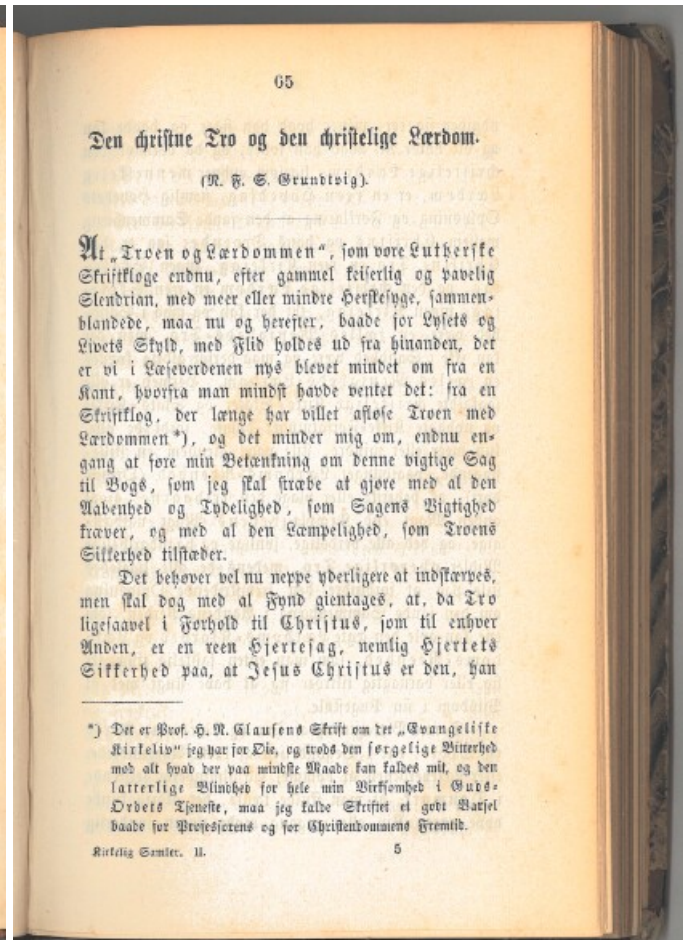
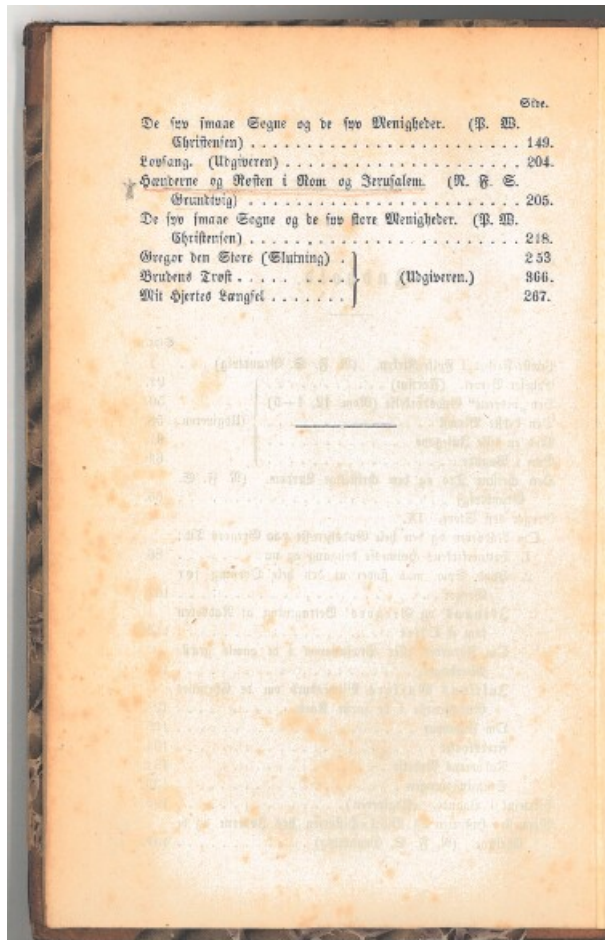
Christies Bogtrykkeri.

1859.

Indhold.

	Side.
Brevstrikhed i Helle-Nissen. (N. F. S. Grundtvig) . . .	1.
Ephezer-Brevet. (Fortsat)	21.
Den „ordrette“ Gudsordelse (Rom. 12, 1-5)	50.
Den bedste Blomst	58.
Med en lille Indlægge	61.
Men i Waande	63.
Den kristne Tro og den kristelige Lærdom. (N. F. S. Grundtvig)	65.
Gregor den Store. IX.	
Om Naderen og den hele Gudstjeneste paa Gregors Tid:	
1. Latinerkirkens Heimese dengang og nu	86.
2. Hvad Syer man finder af den hele Ordning for Gregor	107.
Irenæus' og Gregors' Betragtning af Naderen som et Offer	113.
Om Forordet eller Prefationen i de gamle gamle Akerbøger.	121.
Justinus Martyrs Vidnesbyrd om de kristnes Gudstjeneste i de første Aarh.	125.
Om Naderen	128.
Fredskædet	131.
Naderens Hjælp	131.
Slumningsfangen	133.
Hjerteful i Waande. (Udgiveren)	135.
Menneske-Historien og Bibel-Historien hos Jøderne og de kristne. (N. F. S. Grundtvig)	137.

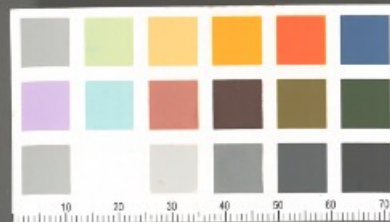
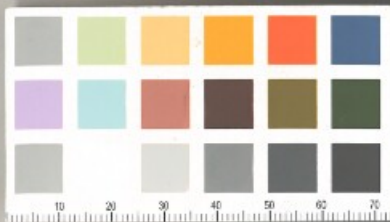

udgiver sig for, mener hvad han siger og baade kan og vil holde Alt hvad han lover; og da derimod den christelige Lærdom, ligesom enhver menneskelig Lærdom, er en reen Hovedsag, nemlig Hovedets Dplysning og Forklaring af den sande Sammenhæng mellem Christius og hans Troende; saa er den Christne Tro en reen Kirkesag, ingen Skolesag, og den christelige Lærdom en reen Skolesag, ingen Kirkesag, thi der kan og maa i Sandhed være en fælles Menigheds-Tro, men der kan ikke i Sandhed være og maa derfor aldrig kræves en fælles Menigheds-Lærdom. Hermed er alle saafaldte christelige Kirke-Stater og Stats-Kirker og nybakte Kirke-Forsamlinger demte, fordi de alle, kun meer eller mindre, stille paa, giennem en stille-aaende, paatungtet Lærdoms-Reenhed (Orthodoxi), at beherske eller plage den fribaarne, af al anden Magt end Kærlighedens Magt uafhængige, og ved alle verdslige, synlige og haandgribelige Midler uberørlige Tro, medens de alle ligeledes stille paa at forhindre den fremstridende Dplysning om den sande Sammenhæng i Mandens Verden, som ene kan avle den ægte Lærdoms-Klarhed og Lærdoms-Reenhed, som man enten falskelig tillægger sig eller barnagtig tillægger sig at have slugt med al Visdom i sin Hugsstole.

Denne Betragtning af Tro og Lærdom, Kirke og Skole, var i Begyndelsen af dette Aarhundrede, efter Læseverdenen at denme, saa almindelig herskende i Danmark, at man skulde tænke, det aldrig kunde vype nogen Riv eller engang møde nogen synberlig

Modsigelse, at opviise og udpege det Christne Troes-Ord i den apostoliske Troes-Bekjendelse ved Daaben, der paa engang uagtelig er det gyldigste af alle muelige menneskelige Vidnesbyrd om den christne Menigheds-Tro fra Begyndelsen, og drager tillige den eneste aandelig forsvarelige Grændse mellem Troen og Lærdommen, thi alle de, som har denne Tro, maae jo være glade ved den Dplysning, der henveier alle Indvendinger mod denne Troes christelige Hgthed, og alle de Skriftkloge maa jo være glade ved, at de, efter denne Dplysning, uden al kirkelig Bannjættelse kan ytre sig frit om den hellige Skrift: dens Oprindelse, dens Hgthed og Fuldstændighed, dens Fortolkning og Anvendelse, og i det Hele om dens Forhold til Christendommen, og ytre sig ligesaa frit om hele den skrevne Kirke-Historie.

I den Menneffe-Alder, som er forlobet, siden jeg først (1825) i „Kirkenes Gienmæle“ fremhævede den Apostoliske Troes-Bekjendelse ved Daaben, som det fuldgylldige Vidnesbyrd om den ægte, oprindelige Christen-Tro, der kan trodse alle muelige Indvendinger, er Folgen ogsaa virkelig hos os blevet den, at de Christne føler sig sikke paa deres Christendoms Hgthed, uden at lade sig fortrakke af de Skriftkloges Indvendinger mod Hgtheden enten af Sproget om de tre himmelske Vidner eller af Sproget om Daaben i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn, medens de Skriftkloge ogsaa næsten reent har afslagt den sygge Bane at befride lidt eller meget af den apostoliske

Troes-Bekjendelse med lidt eller meget af den hos dem selv saameget omtvilede og omtvilede Apostel-Skrift.

Naar man desuagtet, ijer i den seneste Tid, heftig har angrebet mit Paastand om det mundlige Guds-Ords store christelige Fortrin, baade som Lysmoder og som Livskilde, fremfor den mesterligste Beskrivelse af Christi Liv og Lørdom, der, selv naar den var ligesaa tilgængelig, tydelig og sikker, som Menighedens lydige, ved hver Daab gientagne Troes-Bekjendelse, dog, da den selv er død, umuelig kan giøre noget Meneste aandelig levende, da indbrømmede man dog sædvanlig, at Troes-Bekjendelsen ved Daaben hverken kunde anses for ubledt af Skriften eller maatte forandres efter den, saa man paastod kun, at jeg traadte Skriftens Væge for nær, og gav det protestantiske Skrift-Princip, hældede til Catholicismen, og lod ikke engang hver Tøddel af den Augs-burgske Confession saae fuldelig ved Magt. Kun undtagelsesviis sigtede man mig som den, der, trods Historiens Vidnesbyrd om, at den saakaldte Apostoliske Troes-Bekjendelse var „*eterapostolisk*“, opvoget efter Kirfens Behov fra en lille hartad ukiendelig Spire, som Skriften beskriver, paastod hen i Veiret, at den Apostoliske Troes-Bekjendelse ikke blot er hvad hele Menigheden udgiver den for: et rent Udtryk af den christne Tro og et uforanderligt Vilkaar for den christelige Daab, der ene stænkter Christen-Navnet og stæber Menigheden, men at den ordret maa være

lagt i Apostlernes Mund af Herren selv, for at de skulde lægge den i hele Menighedens Mund, som skrevet stæer hos Propheten: denne er min Pagt med dem, siger Herren: min Mand, som er over dig, med Ordene, som jeg har lagt i din Mund, skal ikke vige fra din Mund, eller din Sæds Mund. Denne Grund-Tudvending maatte vistnok, hvis Magten var som Agten, ikke blot nedbryde min Paastand om Troes-Bekjendelsen, men nedbryde al Sikkerhed paa Troens Enemærker, ja, den vilde bortføie alle Mand's- og Vgtheds-Kiendemerker fra den Christne Menighed, og undergrave al Tro baade paa Daabens og Hadverens Indstiftelse af Vorherre Kristus selv, ja, undergrave selve Troen paa, at Jesus er Guds eenbaarne Søn, Troens og Menighedens levende Grundvold; men det kan just derfor aldrig falde mig eller nogen anden oplyst Christen ind, enten at tage det mindste af vor nødvendige Paastand tilbage, eller at ville forvare den levende Kirkehistorie, som Menighedens Troes-Bekjendelse ved Daaben er, enten med eller mod den døde Kirkehistorie paa Papiret, endfige da med eller mod nogle enkelte Skrivere's efterladte Papirer, hvis Vgthed altid er mere eller mindre tvivlsom, og som, naar de er allerøagtligst, kun betegne nogle Enkeltmænds Tankegang, Erfaring og Dplysning, der slet intet veier imod hele Menighedens Vidnesbyrd, og har egenlig slet ikke hjemme i Troens, men kun i Lørdommens og Løseverdenens Historie. Om det nemlig endog, efter Sagens Beskaffenhed, var mueligt, ved Hjælp af Apostel-Skriften og den

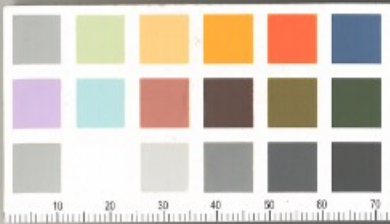

skrevne Kirkehistorie, at gjendrive alle Indvendinger imod den apostoliske Troes-Bekjendelses kristelige Hgthed, som den usforanderlige og usforbederlige Troes-Regel for den hele Menighed, saa maatte vi dog aldrig lægge Bægt derpaa, som om det var derved, at Menigheds-Bidnesbyrdet blev troværdigt, thi da lagde vi atter vor egen Værdom til Grund for Menighedens Tro, og det er, efter Skriften, vel at høre Herrens Ord, men ikke gjøre derefter, og, som Daaren, at bygge paa Sand, istedenfor paa Klippegrund.

Som Lysets ægte Børn, der immer skimme som himmelske Smaalys i Verden og jaaledes gjøre Lysets Gjerninger, vil og skal vi vist nok, efter Evne, ved Seilighed vise, hvor langt det er fra, at enten Apostel-Skriften eller i det hele den skrevne Kirke-Historie, rigtig betragtet og forstaaet, stulde modsigge eller svække Menighedens levende Bidnesbyrd, og derhos vise, hvilke usle Papiers-Papper det er, man har stillet op mod dette eenstemmige Menighedens-Bidnesbyrd ved Daaben, der er som Verdens-Savets Brusen; men hverken maas vi dog lidt eller meget bygge Menigheds-Troen paa slige Oplysninger, eller paa noget Andet end Herren selv og hans Menighed. Ligejaalidt kan vi, ved Daaben og Nadværen, og i Betragtningen af Menighedens Forhold dertil, afskille hvad Gud har sammenloiet, kan hverken stille Forsagelsen fra Troes-Bekjendelsen, som kun forenede udgjør Daabs-Pagten, eller stille Daabs-Pagten fra Daabs-Seiglet, eller i noget af Herrens Mundts-Ord til os stille

Livet fra Lyset, der er eet i hans Ord, som i ham selv, skøndt det følger af sig selv, at Livs-Siden er meget dunklere end Lys-Siden, saa at Mange, der finder det indlysende hvad vi paastaar om den apostoliske Troes-Bekjendelse ved Daaben, som Herrens og Menighedens sammensmeltede Bidnesbyrd om den eneste ægte, usforanderlige Christen-Tro, vil falde det en mørk Tale hvad vi tilsæie, at dette Bidnesbyrd af Guddoms-Manden, ved at være ligejaa guddommeligt, som det er menneskeligt, maa være ligejaa oplivende, som det er oplysende, maa ligejaavel indeholde den kristelige Livs-Kraft som den kristelige Lys-Grund i sig, fort sagt, maa føre den samme Troens Mand med sig, som ene kan og skal kiendes paa det Troens Ord af Herrens egen Mund, hvormed den i Kiødet til os komne Jesu Christi ligejaavel skal bekiendes af Herrens Mand, som af hans Menighed.

Vist nok skal og vil vi, som Guds-Rigets Skrifffølge, bruge hele Forraaden af „Gammelt og Nyt“, som vi nu er eller efterhaanden bliver betroede, til, jaavidt mueligt, at oplyse Livs-Siden af Guds-Ordet til os, baade ved Daaben og Nadværen, men da al vor aandelige Oplysning om Guds-Ordet Livs-Kraft, som er Guds-Manden selv, og om Guds-Livets Aoling, Fødsel og Dværg hos Menigheden, som er den Helligaands Virkning, men Herrens egen Gjerning, kun kan være en billedlig Oplysning, saa Guds-Livet og Guds-Ordet speiler sig i Mennefle-Livet og Mennefle-Ordet, stæbte

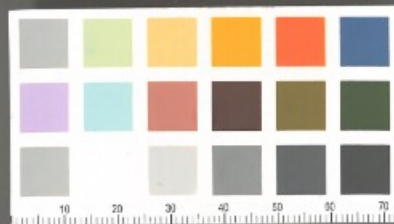
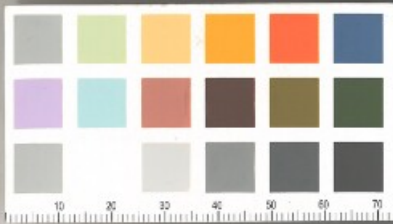

i Guds Billede, og da denne Oplysning kun her-
 nebe kan være og voxe tydelig hos os alle og er
 langt fra at være lige tilgængelig eller modtagelig i
 alle Livs-Stillinger og paa alle Trin af Himmel-
 Stigen, saa maae vi heller aldrig bygge Menigheds-
 Troen eller Guds Børns Haab, Herligheds-Haabet,
 paa vore Oplysninger, men maa lægge Menigheden
 Troes-Ordet i Troes-Bekendelsen og Haabs-
 Ordet i Fadervor paa Hierte, som Guds-Ordet
 med tilsvarende Liv og Lys, der staaer langt over
 vore Beviser, men vil bevise sig selv for hele Menig-
 heden og for enhver af os i den, efter den apostoliske
 Forsikring, at naar det Ord, som vi har hørt fra
 Begyndelsen, bliver i os, da har vi Herren med os i
 Anden, som selv baade kraftig og kærlig vil bevise
 sin virkelige Nærværelse, som han i Nærværen ved
 Guds-Ordet til os alle levende og klarlig ud-
 trykker den.

Denne Omjörg for, at Menigheden dog endelig
 maa lære at søge sit christelige Liv og Lys med And
 alene hos vor Børherre Jesus Christus, og det ikke
 paa anden Haand, gjennem Anden og os, men fra
 første Haand, i Herrens egen Munds Ord til os
 Alle, hvor Anden er Tilgiften, Tollen og Pantet,
 og hvorved vi, som Apostelen skriver, kan synde
 overflodige, kiøndt vi, som Ordets Tjenere og
 Andens Tunger, nødvendig hører med til Haans-
 holdningen, denne Omjörg er det, som har forhindret
 mig fra at skrive en Kirke-Historie efter den ny
 Stil, som dog igrunnen er den ældgamle, en Kirke-
 Historie nemlig, som den, man kan see, har svævet i

Anden for gamle Treenæs, og som vel endnu kan
 kan skrives meget ufuldstændig og ufuldkommen, men
 maa dog nu med det første begynde, for at søclette
 den christelige Tankegang i hele den menneskelige Syns-
 kreds, og kunde allerede giøre en god Tjeneste til Op-
 lysning af Menigheds-Livet og dets Forhold til Guds-
 Livet i Herren som Enkeltmand, og til hans
 Indstiftelser, som hans guddommelige Efter-Mæle,
 der staaer hans Efter-Ligning hos Menigheden;
 men den mislige Stilling baade til Herren og Anden,
 til Ordet og Sacramenterne, og især til Verden og
 den verdslige Magt, hvori jeg forejandt Menigheden,
 og den mislige Stilling til Menigheden og til Ver-
 dens-Magten, hvori jeg fandt mig selv som Guds-
 Ordets Tjener, den har ikke blot giort mange Omvøb og
 Kampninger nødvendige, men har ogsaa, mig selv
 ubevidst, frembragt saameget Uede i min Virksomhed,
 at det vistnok set, især hos dem udenfor, kunde
 faae Udseende af, at jeg dog heelt eller halvt vilde
 have Menigheds-Troen bygget paa mine Forudtæn-
 ninger, Siætninger og Oplysninger om Guds-Ordet til
 os og om Herrens Gierninger midt iblandt os, isteden-
 for paa Herren selv med hans kiendelige Ord
 og selvstændige Kiendsgjerninger.

Dette skal jeg stræbe nærmere at oplyse, ved et
 Fingereg paa min Stilling 1825, da der først gif
 Lys op for mig over Guds-Ordet til os ved Daaben
 og Nærværen, og da først og sidst over den aposto-
 liske Troes-Bekendelse ved Daaben, som
 Herrens og Menighedens fælles guddommelige og
 menneskelige Vidnesbyrd om den uroffelige og ufor-

anderlige Christen-Tro, som uimodsigelig er Troes-Regelen for alle Christne Slægter.

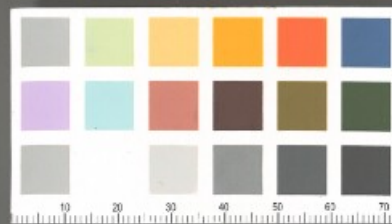
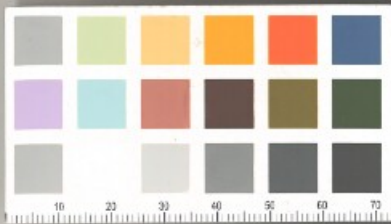
Jeg stod nemlig dengang, som Capellan ved Frelseres-Kirken paa Christianshavn, som en eenlig Hjul midt i den luffede og laasede Stats-Kirke, der indad var saa aldeles opløst, at Professorene lærde og Præsterne prægede, døbde, confirmerede og tog til Alters, som de lystede, medens Bibelen og Luthers Catechismus baade i Kirke og Skole enten kun nævnedes i Forbigaaende eller betragtedes og behandledes som verdsligt Arvegodts, man kunde gjøre af og gjøre med hvad man vilde, saa jeg maatte med Vindighed, paa eget Ansvar, indføre Luthers Catechismus i de Stoler, der var mig underlagte; og jeg maatte rive ned paa de stoffels Skoleborn, fordi man havde lært dem, at „Guds Ord“ var naturligviis et Ord om Gud. Selv dette kunde snart have kommet mig dyrt at staae, thi kun med Nød og neppe, og først efter jyv Mars taalmodige Forventning, var det som en stor Raade tilstødt mig i en Udsat af Hovedstaden at lære og prædike overensstemmende med Stats-Kirkens egne Symboliske Bøger, og at forrette Daab, Confirmation og Altergang efter Stats-Kirkens egen forordnede Alterbog, i det Haab, at jeg dog kunde og vilde holde Fred med de Præster, som gjorde det modsatte. Det maa jeg jo vel kalde en mislig Stilling, og de stoffels adspredte Guds Born i Landet, de stulde ikke blot, som jeg, holde Fred med deres Sognepræster, hvor uchristelige de saa end udtryfde sig, men neies med Herrens Sacramenter, som de vilde forvalte dem, og lade deres Born gaae

i Skole og gaae til Præsten, om end deres Christen-Tro paa begge Steder blev bestridt og bespottet, og naar Almuesmænd enten standhaftig vandrede sig, eller endog blot holdt gudelige Forsamlinger, hvor de læste Bibelen som Gudsord paa deres egen Haand, og sang christelige Psalmer, da blev de multerede og, naar det ikke hjalp, sat i Tugthuset.

Denne Stilling var aabenbar utaalelig og maatte jo, hvis der ikke snart var steet en Vending, have gjort hele Christen-Løvningen hos os til et Potte for Baptisterne, som stod for Døren; men forjaavidt var dog Vendingen begyndt, at jeg, ved Kirke-Opsets Skin, saa, at jeg kunde, og sold, at jeg i Nødsfald vilde stille mig i Spidsen for en Udtrædelse af Stats-Kirken, skøndt Straffen derfor nu var forandret fra Landsforvisning til den i mine Dine langt haardere af Fængsel paa Livstid.

I Løseverdenen herstede ovenikøbet en Lige-gyldighed og et Dødsstille, hvorpaa jeg endnu tænker tilbage med Gru, saa at ikke engang det „Theologiske Maanedsskrift“, som jeg med Rudelbach og Lindberg, havde begyndt at udgive og stræbde at gjøre saa aandelig udæskende, som mueligt, syntes at skulle frembringe mindste aaben Bevægelse.

Under disse Omstændigheder udfom Professor Clausens bekendte Værk om „Catholicisme og Protestantisme“, hvori Herrens ubesmittede Udsættelse sættes ved Siden ad Marias, og hele den kirkehistoriske Christendom henføres til Catholicismen, som fremmed for den „Protestantiske Kirke“, hvor Staven brydes over alle de Stats-

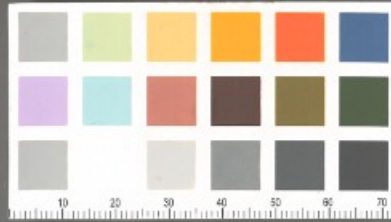
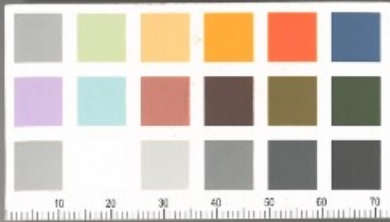

Kirker, som hvilede paa Symboliske Bøger, og hvor det endelig foretoges, at affatte Daabs-Pagten, og at udelukke alle dem fra Præste-Stilling i Stats-Kirken, som ei vilde afværge enhver anden christelig Kundskabs-Stude end Bibelen, der dog med det samme erklæredes for aabenbar selvmodsigende.

Dette var jo en aaben Krigs-Erklæring mod vor Lutheriske Stats-Kirke og derhos mod hele den kirkehistoriske Christendom, og dog syntes selv denne Krigs-Erklæring, af den anseeligste Præste-Lærer ved vor eneste Høiskole, slet ikke at skulle vække mindste Forbauselse eller fremkalde mindste Forandring i vor forvovlede Stilling, som var den Lutheriske Stats-Kirkes eneste Tilhængere i Landet, og skulde holdes indespærrede i den til at udryddes eller udelukkes af den som Dyrerere.

At jeg nu greb denne gunstige Leilighed til i et „Kirkenes Gienmæle“ at gøre det soleklart, ikke alene, at vor Lutheriske Stats-Kirke var blevet aabenbar selvmodsigende, men at det var en himmelraabende Synd, hvis den verdslige Dyrighed vilde holde os Lutheraner indspærrede i den nu kun saakaldte Lutheriske Stats-Kirke, hvor Præste-Dannelsen erklærede sig selv for Anti-lutherisk, det havde været en saa folgelig Sag, at selv i det uhyre fredelige Danmark vilde det til enhver anden Tid være sundt nødvendigt og have sat Dyrigheden i en vis Bevægelse; men til al Lykke for vor dengang mageløs stillestående og for al aandelig Frihed aldeles uforsømme Regjering, fik jeg ifinde at faae to Fluer med eet Smak, og slog da, som sæd-

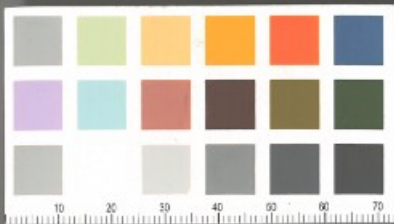
vanlig fejl ad dem begge. Det var nemlig min vitterlige Hensigt med det „Kirkenes Gienmæle“, som ikke blot, efter vore smaalige Forhold, gjorde en umaadelig Opsigt, men er i vor lille Kirkehistorie blevet en uforglemmelig Mærkværdighed, at nøde Regjeringen til enten aabent at erklære sig for os gamle Lutheranere, eller give os Lov til at frelse os med Flugten fra vore ubarmhertige Modstandere, saa vor Stilling dog paa en eller anden Maade kunde blive taalelig, men med det samme vilde jeg afsuøde Nationalisterne den aandelige Kamp paa reent christelige Gnemærker, som de aabenbar skede. Medens derfor Bogen i sin Heelhed var færdig mod den nybagte Christendom, der, som en Protest mod den oprindelige, eneste ægte Christendom, selv fralagde sig det eneste tilspjeladende christelige, den havde, nemlig det misbrugte Navn, saa stilledes derimod Slutningen og Fortalen paa et statskirkeeligt Dommedags-Slag, der enten maatte knuse Statskirken selv eller dens Modstandere. Det Sidste mislykkedes, som man veed, saa fuldstændig, at Regjeringen fandt, den godt kunde sidde stille, naar kun vedkommende Præstelærer juridisk fralagde sig den kirkelige Sigtelse som ærerørlige Beshyldninger, og da jeg fandt, at hvorten kunde jeg christelig forsvare at føre en statskirkeelig Kirker-Proces, ikke heller kunde jeg lade mig domme som Injuriant for min statskirkeelige Lidkærlighed og dog blive staaende i den Statskirkes Tjeneste, der gav sine bedste Venner til Priis for sine aabenbare Fiender, saa fandt jeg ingen anden Udvei end at opgive det juridiske Forsvar og med det

jamme nedlægge mit Embede i Stats-Kirken. Min Hoved-Hensigt med Kirkens Gienmæle, at afsnøde Nationalisterne en aandelig Kamp om Christen-Ravnet, hvormed de stufede Stats-Kirken, lyndes ogjaa at skulle ganske forseiles, da man ligesaa tid aandeligt optog Strids-handsten, der var kastet i Kirkens Gienmæle, som den, især Rudelbach paa den gamle Balplads kastede i „Theologisk Maanedsskrift“, og det var intet Under, thi vel er Oplysningen om Bidnesbyrden ved Daaben et mægtigt Forjvars-Baad, som det Troens-Skjold, hvormed vi kan udslukke alle den Dødes gloende Pile, men det er slet intet Angrebs-Baad, og et saadant har i det hele „Fredens Evangelium“ slet ikke, da det kun kan bruge „Mandens Sværd“ til Forjvar i Forjagelsens „val dig, Satan!“ og maa derfor altid kunne siges med Sandhed: „jeg er fredssommelig, men saasnart jeg taler, bestrider de mig usforlydt“. Til denne Erfrielse af Christi Evangeliums ægte Fredssommelighed og fuldkomne Ustridbarhed, holdt det vistnok vanskeligt at komme midt i en Stats-Kirke, der havde reist sig paa Strid, og havde nu hardtad ganske lukket sig for Evangeliet, uden engang at ville tillade det at søge Husly derudenfor; men derfor var det lige galt at ville omskabe Troens Skjold til et Lovens Sværd i Stats-Kirkens Haand, og den er endnu ikke forvundet, den Ulempe, som fulgte af at bruge den Apostoliske Troes-Bekendelse som en Troens Lov, alle de, der vilde taales i vor Lutheriske Stats-Kirke, skulde underkaste sig. Selv er jeg vel for længe siden kommet bort derfra, og forlanger

nu slet ikke mere Raaderum for Ailds-Troen i Folke-Kirken, end jeg vil unde alle muelige Slags Christendom, og vil, naar man selv finder vor uundværlige Frihed utaalig, overlade Modstanderne hele Stats-Kirken og Balpladsen; men mine Præstebenner vil næsten Alle, mere eller mindre, have Troes-Bekendelsen og Sakrament-Forvaltningen derefter gjort til en verdslig Troes-Lov i Stats-Kirken, hvorved baade Freden, Friheden og Oplysningen, som vi gammelbogs Christne selv allermost trænger til, vilde blive aldeles umuelige.

Deite er Grunden, hvorfor jeg og den virkelige Lære-Frihed, uden hvilken Troes-Friheden aldrig kan bestaae, har faaet baade Præstepartiet og Professor-Partiet imod os, thi naar Professor-Partiet kun turde troe, det var ærlig meent med den baade dogmatiske og liturgiske Frihed i Folkekirken, som jeg kæmper for, da maatte og vilde det, om end nodig, saa dog sikkert, gjøre jælles Sag med mig i dette Stykke; men nu, da Professor-Partiet med Rette anseer det saakaldte grundtvigske Partiets Forslag om en blot dogmatisk og ministeriel Frihed for en Fælde, nu vælger det heller paa en Maade at saae Stats-Kirken med sine Lære-Forskrifter gienoprettet, i det Haab, ved Menigmands Hjelp at saae Lovgivningen i deres Haand, saa Præstepartiet nodes til at underkaste sig, og de gienstridige Grundtvigianere, hvis Tal, de tænker, vil være ubetydeligt, nodes til at benytte sig af den borgerlige Religions-Frihed, og træde i Hr. Grunnets og Peder Pedersens og

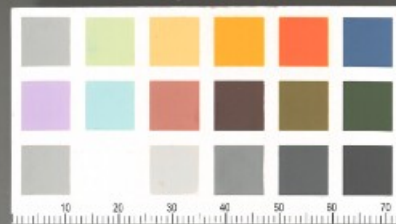
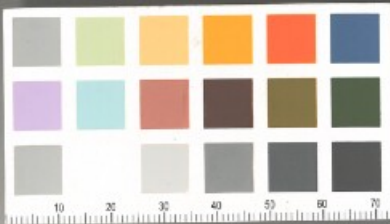
Andres langt mere latterlige end frygtelige Fodspor.

Bisshop vil haade Præste-Partiet og Profesør-Partiet, ved at drive Friheden og mig ud, narre sig selv, thi ingen af dem kan, hvor der er borgerlig Religions-Frihed, bestaae uden ved Frihed, saa at, naar først Friheden og jeg er udelukket, da har Søren Kierkegaards Gienfærd, hvor haanlig de end rympe Næse ad det, deres Liv i sin Komme, og vil neppe, selv i det taalmodige Danmark, ret længe lade dem vente paa Præmien for den „officielle Christendom“ og de „leiede Sandheds-Bidner“; men de kan derfor godt, især hos os, sørgelig forvirre Tantezangen om Tro og Lærdom, adspilte Folket og, om ikke forhindre, saa dog besvære og forsinke den folkelige og kristelige Oplysning, der, for at blive frugtbar, maa haade holde Fred og holde Skridt.

Denne gjæstmilde og paa begge Sider fri Begjærlighed mellem Christendommen og Verdens-Folkene, som Christendommens rene og milde Menneskelighed gjør muelig, og som Christendommens verdslige Armod gjør uundværlig til dens Blomstring og Frugtbarhed, den er det, som vor eneste grundchristelige „Seer“ Johannes i Aabenbaringen har ipaaet om, pegende paa „Rvinden“ i Soldragt med Maanen under Fod og med Himmeltægn-Kranstjen paa sit Hoved, hun, som paa Ornesvinger maatte flygte fra Id-Dragen til Orken, hvor hun ved Guds Forsyn stulde finde Herberg og finde Næring i halvtredie Tidrum. Dette er nemlig Folke-Kirkernes Tid i Hedenskab og Kirke-Historien lærer os, at lige siden Jerusalem's Forstyrrelse har dette Gæstfri-Billede ganske

rigtig forebavet de saakaldte Tilfomsmand, Bifere og Ledere i Christenheden, men hvor dunkel og forvirret Betragtningen har været, derom gaaer Syn for Sagn ei blot i den store Kirke-Stat, men i alle haade store og smaa Stats-Kirker, hvor den landflygtige Dronning kun, som andre Fanger, fik frit Herberg i et mere eller mindre strængt Fængsel, og blev afspist med tomme Høfligheder og med Steen for Brød, saa hun maatte hvad man kalder „leve af Luften“, men i grunden leve af det „Nulte Mama“, som hun i „Guds-Ordet af Herrens egen Mund“ serde med sig. Der var imidlertid hos ethvert Hedning-Folk, som Dronningen fra Davids Stad gjæstede, en fortere eller længere Fritid, da det undtes Dronningen at tage Herberg, hvor det var hende beredt af Gud og at ernæres af dem, som satte deres Vre og fandt deres Glæde deri, og denne Dronningens Fritid var i Danmark usædvanlig lang, vel lidt over to Aarhundreder lang, fra Ansgars til Bisshop Vilhelms Dage, saa at, er Folket nogensteds villigt til at staae paa en gjæstmild, fri og venlig Fod med Dronningen, som er Christi Evangelium, da maa det være hos os. Dette Indtryk har Kirkens og Danmarks Historie gjort paa mig fra Begyndelsen, og hvor æventyrlig min Forestilling end længe var om det fri og venlige, fredelige Forhold mellem Danst og Christeligt, saa var dog den fri Begjærlighed mit Dufte og mit Haab.

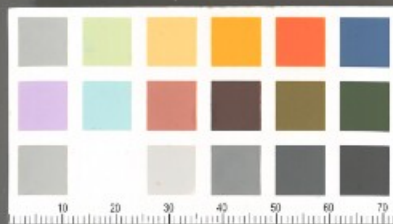
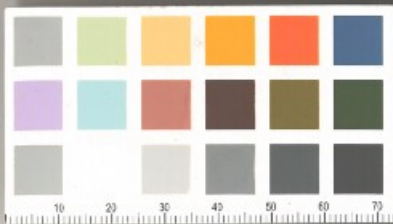
Efterat det imidlertid er gaaet op for mig, at Christendommen, for at løse sin menneskelige Opgave, trænger ligesaa meget til Mennesket, som Mennesket til Christendommen, saa bliver det mig

daglig klarere, at Christi Evangelium kun paa een af to Maader kan paany indtræde i fri Bege-
virkning med Folket, enten ved at vinde Friheden
inden i Folke-Kirken, eller ved at jage Fri-
heden derudenfor, og jeg har nylig udviklet, at skønt
Friheden udenfor kan tænkes langt fuldere, saa vilde
dog den mere indskrænkede Frihed indenfor baade
være langt sikkrere og den fri Bege-
virkning med Folket langt gavnligere paa begge Sider, og nu
tager jeg ikke i Betænkning at sige reent ud, at
denne fri Bege-
virkning kun kan være fredelig og
gavnlig paa begge Sider, naar enten Friheden
vindes inden i den Kirke, „som Staten understøtter“
eller denne Kirke aldeles ophæves, og at selv i sidste
Tilfælde turde jeg hverken spaae Dronningen fra
Østen det gode Herberg og den rigelige Næring, som
hun trænger til for at vise sig i hele sin Etienhed
og Elfsørdighed, eller spaae Danmarks Fjolk og Næ-
den Guds Belsignelse, hvormed Dronningens Herberg
og Næring i Østen kongelig betales af Ham, der
end ikke tager et Bøger Soldt Vand til en af sine
ringeste Tjenere uforskyldt.

Saalænge vi nemlig, hvad længe har været vor
Slæde, kun tænker alvorlig paa, hvad Christen-
dommen er i sit eget rene Begreb og i en fuld-
kommen Menigheds, da finder vi naturligvis, at
ingen af dem trænger til Verden, og at, skønt
Verden trænger høit til dem, er der dog ikke paa
Fred at tænke, men kun paa aaben Tæide, til den
afgiørende Seier er vundet og Verden ligger paa sine
Hierninger, men jo mere vi, uden at glemme enten
Herren og Manden, eller Fuldkommenheden,

dog hæfte et indtrængende Blik paa Menigheden
og det virkelige Christenliv, som i Bekien-
delsen, Forkyndelsen og Lovsangen er ført i
Verden, og da overveier, hvorledes Menigheden,
som den nu er, kan levende opfatte sit Kald og med
levende Fremstridt nærme sig den Fuldkommen-
hed, hvorfra den endnu er langt tilbage, men
hvortil der dog virkelig maa naaes, før „alt er be-
redt“ til Guds Søns Bryllup, saa Sandheds-
Manden kan forklare eller klarlig herliggiere Ham paa
Jorden, da faaer vi et ganske andet Syn for den
ufuldkomne og ufuldvorne Menigheds Forhold
til Verdens-Folkene og deres Gudsdyrrelser, saa
at ogsaa med dem skal Menigheden, saavidt det
faaer til den, holde Fred, og, som Hedning-Apostelen,
stræbe at være alt for Alle, for at vinde Roge. Her-
med stemmer det da ogsaa klarlig overens, at hverken
adskilles Menigheden ved sin **Daabs-Pagt** fiendlig
fra noget Menneske eller noget Fjolk, eller fra nogen
menneskelig eller folkelig Indretning i hele Ver-
den, men kun fra Hæden med alt hvad der aaben-
lyst hører ham til, ikke heller finder vi i Apostel-
Skriften mindste Spor til, at Herren vilde have sin
Menighed skarpt og fiendlig adskilt fra den Folke-
Kirke, i hvis Midte den sødtes; thi han forudsætter
tværtimod, at Menigheden forblev i Synagogen
indtil den, eller dog dens „Bije og Skriffølge“ bud-
stroges deri og udeluktes deraf. Det Samme
gælder da ogsaa om den Danske Folke-Kirke,
naar den sit ligesaa fri en Indretning, som den
Jødiske Synagoge havde i Herrens og Apostlenes
Dage, som vil være Tilfældet, naar Apostel-Skriften

med fri Fortolkning er den eneste Kirkelov, og da vilde den Christne Menigheds Stilling ogsaa i grunden være friere derinde end derudensfor.

Saameget om Freden, og vi veed, at da det var ude med Synagogen, da var det ogsaa omtrent forbi med Apostlernes søkkelige Indflydelse, saa den Christne Menighed havde i Hjemmet kun Martyr-Døden i vente.

Vende vi os nu til Friheden, da har Vorherre vistnok saa godt som mueligt sørget for den, ved at give os den sande Friheds-Mand til Læremester, og give os Menigheds-Troen og Bekendelsen til Sandheds-Mandens Prævesteen, saa at naar man var fuldkommen christelig paa begge Sider, da vilde alt være i sin Orden, men saa var ogsaa Herrens Manddoms-Alder, i Enheden af Guds Søns Tro og Erkiendelse, opnaaet og Lærerne var da i grunden overflødig. Nu derimod, da vi er saa langt fra Fuldkommenheden, at vi nu har opdaget Herrens Indretning, og tvivlet endnu om dens Rigtighed, nu kan vi slet ikke tænke os en fritstaaende Menighed, som legemlig havde sine Lærere ganske i sin Magt, og en fritstaaende Lærestand, som aandelig havde Menigheden i sin Magt, uden at de, netop fordi Ingen af dem havde den christelige Fuldkommenhed, vilde kræve den af hinanden, saa den ikke apostoliske Menighed vilde kræve en Lærestand, der baade levede, lærde og leed aldeles apostolisk, og den ikke apostoliske Lærestand vilde kræve en apostolisk Menighed, der holdt ligesaa fast ved deres, som ved Herrens egen Lærdom, og saaledes

vilde Lærdommen snart blive stillestaaende og Menigheds-Troen blive lænkubunden dertil, saa Friheden forvandt og Livskraften fortæredes ligesaa vel der, som i Stats-Kirkerne.

Derfor troer jeg, Vorherre vil skaffe os en fri Folke-Kirke, hvori baade Herrens og Landets Folk, baade Menigheds-Troen og Skrift-Klogskaben, og alt hvad der har nogen aandelig og hjertelig Ret, kan komme til sin Ret, og hvor ogsaa Urettens Hemmelighed kan aabenbares som den maa, jørend „Christus og Belial“ klarlig kan stilles ad i modsatte Leire til Magnarets-Kampen, som ogsaa er forudsagt og skal krones med Sandhedens joleflare Seier. At en saadan fri Folke-Kirke ganske rigtig aldrig har været til, siden de Christne bantsattes og udeluldes af Synagogen, det behøver man ikke at fortælle mig, og at den vil være et mageløst Underværk, som selv de fleste Discipler ei vil troe Mueligheden af, ser de seer det, det har jeg længe tænkt; men derfor er det dog ikke mindre rimeligt i mine Dine, at Herren i alle Maader vil have sin Menighed til at være i denne Verden, ligesom han var, og at den store Bindesest for Menigheden maa komme i sin Fylde i grunden under samme Forhold, som den kom for Apostlerne.

Seer vi endelig paa Danmarks Riges Grundlov, da kan vi finde, at den Menigheds-Frihed, som Taler er om, svarer ganske til den Frihed under Statens Tilsyn, som er tilfaldt Communerne, saa den maa findes aldeles i sin Orden, naar man indseer, at Menigheds-Forholdet er, i aandelig og hjertelig Forstand, aldeles communalt og maa

ordnes med Frihed, naar det skal være gavnligt og glædeligt, men kan, som et Troes- og Tillids-Forhold umuelig ordnes jøgnevis.

Gregor den Store.

IX.

(Om Naderen og den hele Gudstjeneste paa Gregors Tid; 1) Sammenligning mellem Latiner-Rirkens Helmske Densgang og nu; 2) hvad hvor man finder af den hele Ordning gjennem de 5-6 Aarhundreder for Gregor; Benedikt's og Gregors Betragtning af Naderen som et Diste; om Besatelsen eller Forordet i de gamle gamle Alterbøger; Justinus Martirs Bidsedebud om de Christnes Gudstjeneste i det 1ste Aarhundrede og da navnlig om Naderen; om Naderen; Fredstidst; om Naderens Hedske; Slutningsfanger.)

Kommer vi nu til Naderen, hvorefter den hele Gudstjeneste dreiede sig ligeaa vel dengang som senere overalt i „Latiner-Meniigheden“, da vil det vel heller ikke her være af Bøien ligesom ved Daaben først at give en Beskrivelse af hvorledes den „Katholske“ Kirkes Skik i saa Henseende er i vore Dage, og det saameget mindre, som Ligheden med det Gamle, navnlig som det var i Gregor den Stores Dage, her maaskee er endnu mere isinesaldende end ved Daaben.

(Efter den romerske Alterbog*) er da Forfættelsen, hvorefter Høimessien**) fortælltes, følgende:

*) Missale romanum, ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, Pii V jussu editum. Venetiis. 1692.

***) Her meddeles Forfættelsen for Aalterbogens Høimessie, som kaldes den Dags tredje Messe i Alterbogen, forbi der gaar to i

